HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מקשרי אצבעותיו ולמעלה (א) מחכו עלה במערבא כיון דמשני אפי' בכולה ידא נמי אלא א"ר אלעזר [א] מנפח בידו אחת ובכל כחו: **מתני'** בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים [ב] תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ: **גמ'** דכולי עלמא מיהת מלח בעיא שנוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר [ג] כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי אי נמי במוריקא אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעיא שנוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי מאיר לא נחלקו בית שמאי וב"ה על הנדוכין שנדוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה שבית שמאי אומרים מלח בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדרה וב"ה אומרים בכל דבר בכל דבר סלקא דעתך אלא אימא לכל דבר (א) א"ל רב אחא ברדלא לבריה [ד] כי דייכת אצלי אצלויי ודוך רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגוויה דביתאי הוא ודלמא אצלויי אצלי דשמעיה דהוה צליל קליה ודלמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קלייהו תנו רבנן אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת תרתי הכי קאמר מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת ולימא אין כותשין במכתשת אי תני אין כותשין במכתשת הוה אמינא ה"מ במכתשת גדולה אבל במכתשת קטנה אימא שפיר דמי קמ"ל והתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה אמר אביי כי תניא נמי מתניתא מכתשת גדולה תניא

רבא

מקשרי אלבעותיו. ולא בכפו: **מתני' מדוך.** הוא בוכנא (ב) שמכין בו כדרכו ואין צריך [ב] שנוי. אבל במלח במקום שיש מלח גסה בפך של חרס ידוכנו ולא במדוכה: **או בעץ פרור.** כף גדולה שקורין פוקי"א דמלח בעי שנוי [ג] ובגמרא מפרש טעמא: **והמלח במדוך של עץ.** שנוי בעי אבל סגי בהאי שנויא זוטא: **גמ' כל הקדרות.** כל מיני תבשיל צריכות מלח הלכך מאתמול הוה ידע דאיבעי ליה לדוכה: **ואין כל הקדרות צריכות תבלין.** ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר: **מפיגין טעמן.** ממירין טעמן אם ידוכן מאתמול. ריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן לא פג: **דידע מאתמול מאי קדרה בעי בשולי.** ללישנא קמא בעי שנוי ללישנא בתרא לא בעי שנוי: **אי נמי.** תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום והוא לא היה יודע מה יבשל מחר ללישנא בתרא בעי שנוי ללישנא קמא לא בעי שנוי: **עמהם.** מלח ותבלין [ד] כאחד: **לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה.** כדרכה כשאר תבלין: **בפך ובעץ הפרור.** על ידי שנוי ולא כדרכה ולצלי דהיינו דבר מועט: **בכל דבר סלקא דעתך.** ואפי' בדבר שאין ניטל בשבת: **לכל דבר.** ואפי' לקדרה ועל כרחך כדרכה אמרי (ה) ככל דרך שיטת הש"ס דעל מה נחלקו דומיא דלא נחלקו קאמר לא נחלקו על התבלין ומלח כאחד שנדוכין כדרכן על מה נחלקו לדוך כדרכה על מלח בפני עצמה שב"ש אומרים בפך בשנוי ועוד מחמיר לצלי ולא לקדרה וב"ה אומרים לכל דבר נדוכית כדרכה ולא הוצרך לפרש שכבר פירש: **כי דייכת.** מלח: **אצלי אצלויי ודוך.** הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך של אבן ומיהו שנוי זוטא בעי לשנויי: **קל בוכנא.** במדוכת מלח: **האי לאו מגויה דביתאי הוא.** יודע אני שאין זה בתוך ביתי שאסרתי עליהם לדוך במדוך של אבן בלא שנוי: **דהוה צליל קליה.** ואילו מכה (ג) בהשמטה באלכסון לא היה קולו צלול: **ודילמא תבלין הוו.** שאינן צריכין שנוי: **נבוחי מנבח.** (ד) כשהן משברין הגרעינים נשמע קולו במדוכה כמנבחים קרוישנ"ט: **אין עושין טיסני.** ב"ט שטורח גדול הוא שכותש החטין עד שנחלקים א' לארבעה כדאמרי' במו"ק (ד' יג:): **תרתי.** שני דברים יש כאן לא זה דומה לזה קתני אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחן מרובה והדר תני אין כותשין כלל: **ולימא אין כותשין.** ואנא ידענא דתו לא מתעביד טיסנא: סתם מכתשת היינו גדולה: **אבל קטנה אימא שפיר דמי.** אפילו טיסני: **קא משמע לן.** אין עושין טיסני כלל לפי שאין כותשין שום כתישה במכתשת. והך מכתשת על כרחיך לא שנא גדולה ולא שנא קטנה מדתני רישא אין עושין טיסני כלל: **אבל כותשין בקטנה.** דהוי כלאחר יד דאינה אלא לתבלין: **כי תניא נמי מתני'.** דלעיל מכתשת גדולה תניא ולא תימא מה טעם קאמר אלא תרתי קתני וה"ק אין עושין טיסני כלל אפי' בקטנה ואין כותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי:

רבא

בית הלל אומרים תבלין נידוכין במדוך של אבן. ותימה דמשמע הכא דתבלין מותר לדוך בלא שנוי ובמסכת שבת (דף קמא.) (וסס) קאמר פלפלין בקתא דסכינא חדא חדא שרי תרי תרי אסיר וכי תימא דיש חילוק בין פלפלין לתבלין זה אינו דבהדיא קאמר בתוספתא עלה דהכא פלפלין הרי הוא כתבלין וי"ל דהתם מיירי בשבת [א] ותדע דשמעתא דהתם מיירי בשבת א] דאם רוצה לומר בי"ט היה לו לפרש (ו) כדפירש ר"ח והכא מיירי בי"ט וא"כ שרי כדרכו ואפי' במדוך של אבן אבל מלח של ים צריך שינוי לדוך אותו גרעין גרעין אבל (ז) שליינו"י אין צריך שנוי הואיל והוא עשוי בידי אדם:

איכא בינייהו דידע כו' בעי לבשולי. דללישנא קמא בעי שנוי וללישנא בתרא לא בעי שנוי אי נמי [ב] בהאי שאינו מפיג טעמו ולא ידע דללישנא בתרא צריך שנוי וללישנא קמא לא צריך שנוי ופסק ר"י שיש לאסור בכל ענין דאזלינן לחומרא [ג] אע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל [ד] הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא [ה] ומיהו שומין מותר לתקנם בי"ט בלא שנוי מפני שמתקלקלין ביותר [ו] אם יעשה אותן מערב יו"ט [ז] ועוד דאמרינן [ח] (ח) דרוח רעה שורה עליהן כשנטחנין בלילה ומיהו מהאי פיסקא לא נפיק לן מידי דהא קי"ל כשמואל בסמוך דכל הנדוכין נדוכין כדרכן וכדתניא דמייתי בר ממלח שצרי' אצלויי דרך שנוי מעט וכן פסק רב אלפס דהואיל (ה) ואזלי וגררי אמוראי אליבא דהאי ברייתא אע"ג דמתני' פליגא עלה קיימא לן כברייתא וכן פסק רב יהודאי גאון בהלכות פסוקות וכן יש מנהג הלכה למעשה דהך מלתא תליא באשלי רברבי ומ"מ אסור לטחון פלפלין ברחים שלהם משום דמחזי כעובדא דחול כשטוחנין ברחים שקורין מוליני"ט בלע"ז כדאיתא בפ"ב (דף כג.) אבל במדוך של אבן מותר לדוכן בלא שנוי ואף (ט) לפירוש התוספות דאזלינן לחומרא מכל מקום שמא דפלפלין מותרין היכא דלא ידע מאי קדרה בעי לבשולי לפי שהן מפיגין טעמן ופלפלין נמי מפיג טעמן מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין אבל לפי מה שפירש בשם הגדולים דקי"ל דכל הנדוכין נדוכין כדרכן יש להתיר אפי' כי ידע מאי קדרה בעי לבשולי ואפילו לא מפיג טעמו והמחמיר לדוכן מעי"ט הרבה ביחד יתברך באלהים ובשם המיוחד:

בכל דבר ס"ד. פי' ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת כגון סיכי זיירי ומזורי (י) דמודי בהו ר' שמעון אלא אימא לכל דבר ואפילו לקדרה ואם תאמר ואכתי מאי מייתי דילמא לעולם בעי שנוי וי"ל כדפ"ה דשיטת התלמוד כך היא דדומיא דלא נחלקו קאמר דנחלקו וכי היכי דלא נחלקו על התבלין ומלח עמהן שנדוכין כדרכן ביחד בלא שנוי דומיא דהכי נחלקו בית שמאי וב"ה על מלח בפני עצמה לדוכה כדרכה בלא שנוי:

תרתי. כלומר למה לי למימר תרתי דסתרי אהדדי אין עושין טיסני הא חלקא ודייסא שפיר דמי דאין טרחא מרובה והדר תני אין כותשין כלל כדפ"ה:

כי תניא נמי במתניתא במכתשת גדולה תניא. פירוש (ו) והשתא נימא דתרתי קאמר והכי קאמר אין עושין טיסני כלל אפי' במכתשת קטנה ואין כותשין שאר דברים בגדולה אבל בקטנה כותשין הכל חוץ מטיסני משום דהאי דליכא רק לתבלין הוי כתישה כלאחר יד:

רבא

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה ט"ו סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקי סעיף א:

קטז ב ג ד מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן תקד סעיף א:

◆

רבינו חננאל

מתני' בית שמאי אומרים תבלין נידוכין במדוך של עץ כו'. אמר רב יהודה אמר שמואל הילכתא כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח, דקיי"ל כר' מאיר דאמר לא נחלקו על כל הנידוכין שנידוכין כדרכן ומלח עמהן, לא נחלקו אלא לדוך המלח בפני עצמו, שבית שמאי אומרים בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדירה, ובית הלל אומרים נידוך בכל ולכל דבר ואפילו לקדירה. א"ל רב לרב אחא אצלי ודוך, כלומר עשה שנוי, הטה אסיתא על צדה ודוך. רב ששת שמע קל בוכנא דהוה ציל קליה, אמר כיון דציל קליה לא אצלו ודכו, ותבלין מנבח קליהו, והאי לא מנבח קליה לאו מביתי הוא. ת"ר אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת. תרתי קתני אין עושין טיסני אבל במכתשת כותשין, והדר תני אין כותשין במכתשת קשיין אהדדי. ופרקינן הכי קתני אין עושין טיסני, מ"ט לפי שאין כותשין במכתשת. ופריק רבא ואמר הא דתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה לדידן, אבל לבני [ארץ] ישראל אפילו במכתשת קטנה לא, כדתניא אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת.

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין יז: וש"נ], ב) ס"א אלא שנוי זוטא, ג) בס"א נוסף: יותר מתבלין, ד) פי' ולא בבת אחת אלא בפעם אחת זה אחר זה. רש"ל, ה) [איירי רש"ל], ו) [ודלא כדפיר' רבינו חננאל כל"ל ועי' בתוס' שבת קמא. ד"ה הני], ז) ס"א שלנו, ח) [נדה יז.], ט) [עי' רש"ל], י) [שבת קכג.],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אחא. נ"ב ס"א א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת כו': (ב) רש"י ד"ה מדוך הוא בוכנא ומכין בו במדוכה כדרכו: (ג) ד"ה דהוה צליל קליה. ואלו מכה בהטייה באלכסון: (ד) ד"ה נבוחי מנבח כשהגרעינין משתברין נשמע קולן כצ"ל: (ה) תום' ד"ה איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי וכו' רב אלפס דהואיל דשקלו וטרו אמוראי אליבא וכו': (ו) ד"ה כי תניא וכו' והשתא ניחא לתרתי:

◆

הגהות מהר"י לנדא

א] תום' ד"ה בית הלל וכו' דאם ר"ל בי"ט היה לו לפרש כדפירש ר"ח. נתהפכו התיבות וצ"ל דאם ר"ל ביו"ט כדפירש ר"ח היה לו לפרש:

◆

לעזי רש"י

פוקי"א [פוי"א]. כף גדולה, מצקת. קרוישנ"ט. נובחים.

◆

מוסף תוספות

א. וכן ודאי משמע מדתני ליה בהלכות שבת ולא תני ליה בהלכות יום טוב. שיטה סוד"ה אלא אימא. ב. במוריקא כלומר דתבלין של כרכום נמי איכא בינייהו שהכרכום אינו מפיג טעמו אם נדוך מבעו"י. ר"ן. ג. עד שיהא ב' חומרי, מפיג, ולא ידע מאי קדירה בעי לבשולי. תר"פ. ד. הני מילי דאיכא חד לישנא דמיקל לגמרי, אבל הכא בכל חד וחד איכא צד קולא וצד חומרא. שם. ה. דליכא למימר בכי הא הלך אחר המיקל דהא לא ידעינן מאן מנייהו מחמיר. רשב"א. ו. ושרי מידי דהוי אשוחט ומבשל דשרי לכ"ע. תוס' שבת קמא. ד"ה הני פלפלי. ז. דנראה הוא דהפגת טעם היינו שתש כח התבלין ואינם חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן. שם. ח. בפרק כל היד (נדה דף יז.) השום קלוף שעבר עליו הלילה האוכלו מתחייב בנפשו דרוח רעה שורה עליהן. רא"ש.